

Meg akarják érteni mind a két, egymással párhuzamos holokausztot. Érteni akarják a nyilvánosat, „amelynek az emlékére Izraelben minden évben egyszer megszólalnak a szirénák, és egy rövid időre megáll az élet” (80), de meg akarják érteni azt is, amely életüknek ténylegesen minden területét átszövi: a személyes, rejtett történetet, a *családi* holokausztot. Kissé szenvtelenül kérdezzétek a túlélőket sorsukról, követelik történeteiket. „Muszáj volt. Meg kellett értenünk. Tudnunk kellett. Efi meg akarta érteni, hogy az anyja miért sír éjszakánként. És hogy miért nem törlik le a számot Antek bácsi karjáról.” (100)

Ugyanakkor világossá válik számukra, hogy végső soron a legkegyetlenebb náci történetének, tetteik borzalmának megismerése által lesz lehetséges a holokauszt megértése is. Közülük az egyik (Kurt Franz) képzeletükben meg is szólal, s a kötet talán legborzasztóbb mondatát mondja: „Nem hagylak el benneteket, gyerekek, én vagyok a holokauszt, én vagyok a magyarázat, ami által nem fogtok megérteni semmit sem, de nélkülem kilátások sincs megérteni a családokat.” (196)

A nyomozások, az élettörténetek felderítése, amelyek a könyv egészét átszövik, arra is alkalmasak, hogy egy-egy személy/alak közelebről is bemutatásra kerülhessen. Megismerjük a különböző nagyapákat, a linóvi és a sarkóvi hitközséget, a bolond Hirscht, Hans Odermann. Vagy Adolfot, a szőke, kék szemű német „nácit”, aki ezen jelzőt pusztán azzal kiérdemelte, hogy német, mellesleg kutatóként érkezik Izraelbe a Frankfurter Egyetemről. (A későbbiekben kiderül, hogy Lebensborn-gyerek,¹ szüleinek kilétéről fogalma sincs, ami végül együttérzésre készíti Amirt.)

Talán nem tévedünk nagyot, ha ezekről a szereplőkről, vagyis még inkább szerepükről eszünkbe jut a moralitás, a középkori, allegorikus szereplőket felvonultató vallásos színháték. A jó nagypapa, a smucig nagypapa, a rossz német, a bolond és az ő igazsága. Ez utóbbiról mindenképpen érdemes pár szót ejteni. A bolond Hirsch és kérdése végigkíséri elbeszélő(i)nk felcsepereését. A holokausztot mániákusan érteni akaró gyerekektől (és mindenki mástól is) csak annyit kérdez: „Csak a szenteket vitték gázkamrába?” S ez az a kérdés, amire elbeszélő(i)nknek valamilyen választ kell találniuk, s találnak is. Noha Hirsch kérdése mintha a király meztelenségére figyelmeztetne, úgy hiszem, mégsem pusztán erről van szó. Foucault *A bolondság története* ötödik fejezetében, az antropológiai körben taglalja az ember bolondsága és a bolondság igazságának kapcsolatát. Ekképp ír a XIX. századi bolondról: „A bolondság most antropológiai nyelvet beszél, amely egyszerre irányul — mégpedig egy olyan kétértelműségben, amelyből a modern világot nyugtalanító erői erednek — az ember igazságára és ennek az igazságnak az elvesztésére, s következőképp ennek az igazságnak az igazságára. Kemény nyelv ez, mely gazdag ígéretekben és ironikus a redukáltságában. A reneszánsz óta most első ízben szólal meg a bolondság. Hallgassuk meg első szavait.” (Foucault, 708.) Úgy hiszem, a bolond Hirsch esetében is erre az állapotra kell gondolnunk, meg kell hallgatnunk és ha tehetjük, válaszolnunk kell

az általa feltett kérdésre. Nyilvánvalóan nem csak a szenteket vitték gázkamrába. Embereket vitték gázkamrába.

A könyvet érdekes betétek szakítják meg; néhol bekelelődik egy-egy mondat az irodalom szerepéről, dialógusok közé fúródik náci háborús bűnösök neve, tetteik és tetteikhez képest elenyészőnek tűnő büntetésük. Különböző szereplők különböző elképzelését olvashatjuk a holokauszt reprezentációjának lehetőségeiről, vagy éppen a háborús bűnösök felelősségre vonásának mikéntjéről.

Ahogy aztán a gyerekek a könyvben felnőnek, kialakítják mindezekről saját nézőpontjukat is. Világossá válik számukra (is), hogy a nagyapák mégsem tökéletesek, sőt, nem is hősök, történeteik sem voltak teljesen igazak, s éppen így a német kutató sem náci és velejéig romlott. Vagyis embereket és azok sorsait kezdik látni, példának okáért kollektív bűnösök helyett. Így a hányattatott sorsú német férfi is szimpatikussá lesz, s bár nehezen, de feldolgozhatóvá válik a tény, hogy Amir feleségének nagyszülei közt akadt egy, a szadizmusával a náci között is kirívóan félelmetes (egyébként zsidó) alak. („A feleségem nagypapáról van szó, és Jarivban ott él tovább az egynyolcada. [...] A vére tovább él, és ha egykor Jarivnak utódai lesznek, él tovább a jövőben is. Épp ez az, ami nem történhet meg.” — 528) Noha a történetvezetés szempontjából ez utóbbi szál kissé erőltetettnek tetszhet, a könyv végén lehetőséget biztosít arra, hogy Amirt óva inthessék mindenféle ideológiától: „Te hallod, amit mondasz? Épp így beszéltek a náci is. Vadásztak mindenki után, akiben volt egy cseppnyi zsidó vér. Ők is azt mondták, hogy a zsidókkal azért nem lehet mit kezdeni, mert a vérükben van a zsidóságuk. Szerintem elvesztetted az eszedet.” (uo.)

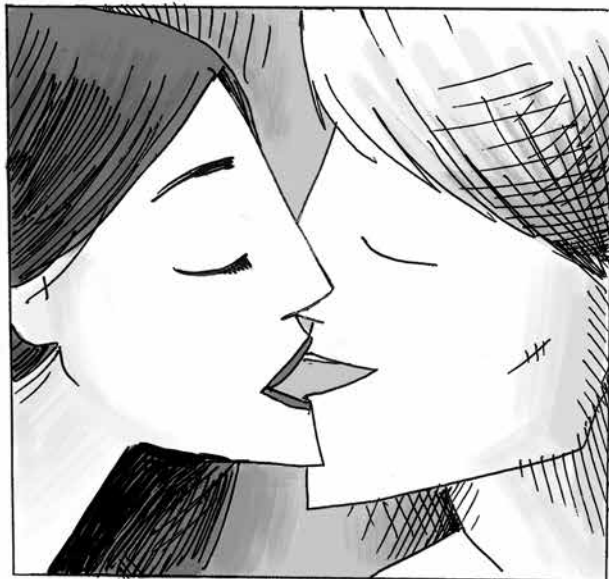
Ahogy a könyv végéhez közeledve az előre meghatározott szerepek szerinti kategorizálás feloldódni látszik, mind önmagunk, mind a (konstruált) másik megismerése lehetségessé válik. Így jutunk el az E/1 ismételt használatához, s a következő mondatokkal számolódik fel a többes szám első személyű elbeszélés: „Ő az én tükörképem. Igen, ez az. Többé nem mondhatom, hogy mi és ők. Meg sem mozdulhatok, egy vonalat sem húzhatok meg anélkül, hogy a tükörképemen ne hagyna nyomot. Minden gondolatomnak lesz egy lenyomata a másik oldalon. Nincs többé mi és ők.” (576) Vagyis visszatér és megerősítést nyer a korábbi gondolat: a holokauszt mindannyiunké, olyan közös trauma, amellyel mindannyiunknak dolga van.

S mert semmi sem tökéletes, a könyv utolsó, 579. oldalán a következő, kissé problematikus összegzést olvashatjuk (éppen Hirsch megjelenésére reflektálva): „[a] holokauszt nem volt rendkívüli. Hétköznapi emberek hajtották végre, és hétköznapi emberek voltak az áldozatai.” (579) Én mégis inkább azt mondom, a holokauszt rendkívüli volt, mert hétköznapi emberek hajtották végre és hétköznapi emberek voltak az áldozatai.

¹ Lebensborn: az élet forrása/Életforrás program, Himmler tervei alapján a Harmadik Birodalom és az „árják” jövőjét kívánta biztosítani — a németországi születési ráta megtartásával, majd emelésével. Amir Gutfreund ekképp foglalja össze a programot: „lehetővé tenni a megfelelőnek ítélt német nők megtermékenyítését olyan gyakran, amennyire csak élettanilag lehetséges volt.” Ugyanakkor fontos tudnunk, hogy nagyon gyakran váltak a „projekt” áldozatává pl. skandináv nők is.

MAJOMDARÁLÓ : MERIADÁN

VAN KEDVED MEGNÉZNI VELEM A NÁPOK KELTÉT?

HÁT PERSZE HOGY VAN!

AKKOR SIESS TE LUSTASÁG, KÜLÖNBEN LEMARADUNK RÓLA!

SIESS! MÁR KEZDŐDIK IS!

Ó, AZ ISTENEKRE, MILYEN GYÖNYÖRŰ VAGY!

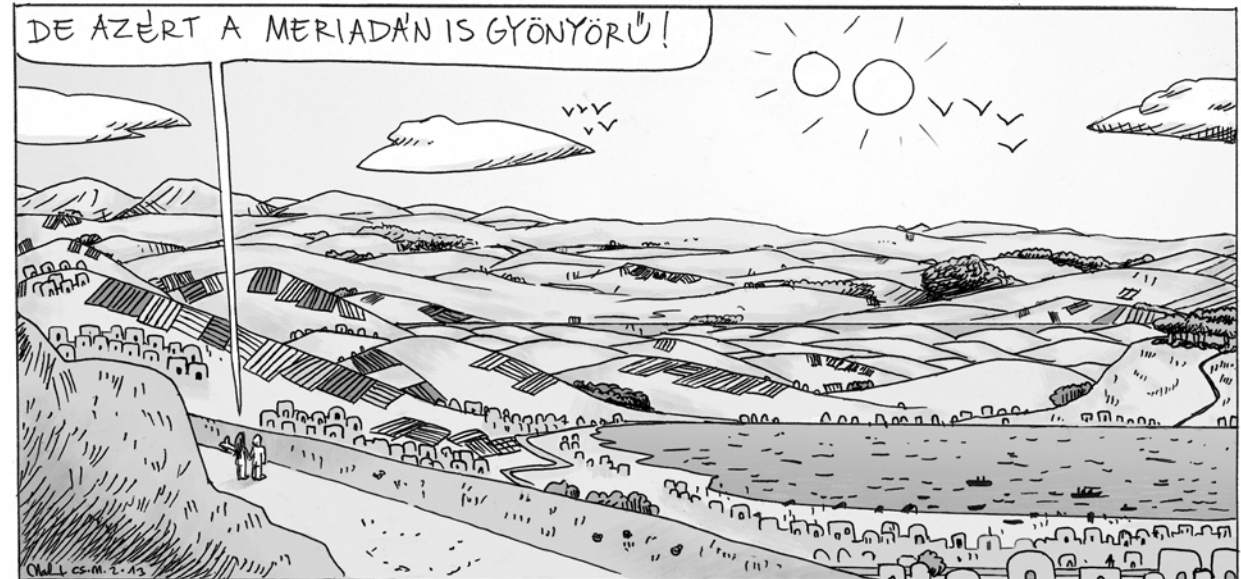
DEHOGY! CSAK TE VAGY SZERELMES!

TE VAGY A LEGSZEBB AZ EGÉSZ BOLYGÓN!

HÁT JÓ, LEGYEN.

MADRÁSZ G. 2013

DE AZÉRT A MERIADÁN IS GYÖNYÖRŰ!

SÉTÁLJUNK EL A LIGETBE! SZEDJÜNK REGGELIT!

JÓ ÖTLET! ÚGYIS MOST ÉRIK A VADRIBILLE BOGYÓ!

NÉZD MENNYI ÉLET! AZ A CIRLEPÁR IS MOST TALÁLT EGYMÁSRA.

IT MINDENKI MEGTALÁLJA A PÁRJÁT. CSAK ÚGY, MINT ÉN TEGED.

ÉS AHOGY LÁTOM, HAL IS BŐVEN VAN A TÓBAN!

IGEN. TESTVÉREINKNEK MA IS JÓ FOGÁSUK VAN.

GYERE, ÚSSZUNK ÁT A TAVON!
FOGADJUNK, HOGY ÉN ÉREK ÁT ELOBB!

NA, MAÉD
MEGLÁTJUK!

OLYAN TISZTA A VÍZ, HOGY NEM TUDSZ
ELREJTŐZNI ELOLLEM!

NÉZD, SZERELMEM! VISSZATÉRTEK A VOKMADARAK!

AKKOR NEMSOKÁRA
VISSZATÉR A MADÁRDAL IS!

ÉN NYERTEM!

PERSZE, MERT
HAGYTALAK NYERNI.

MEGÉRKEZTÜNK!

TUDOD, MEGESETI HOGY ELGONDOKDOTAM AZON,
VAJON MÁS BOLYGÓKON IS VAN-E ÉLET, ÉS HA IGEN,
JOBBA LEHET-E ENNÉL? EGYÁLTALÁN LEHET-E
MÁSMILYEN ÉLET MINT A MIÉNK?

ÉN NEM GONDOKDOTAM SOSEM
ILYESMIKEN! MERIADÁN ANNYIRA
GYÖNYÖRŰ, HOGY ESZEMBE SEM JUTOT
MÁS HELYEKRE VÁGYAKOZNI!

ÉS AZ HOGY EME BOLYGÓ LEGGYÖNYÖRŰBB
LEÁNYA A KEDVESEM, MINDEN MÁS CSODÁT
ELHOMALYOSÍT!

Ó, SZERELMEM!

NEMSOKÁRA ELKÉSZÜL A HAJLÉKUNK,
ÉS AKKOR AZ ISTENEK TEKINTETE
ELŐTT IS A TÁRSAMMA' FOGADHATLAK!

GONDOLOD HOGY AZ ISTENEK ÖRÜLNI
FOGNAK CSALÁDJAINK EGYESÜLÉSÉNEK?

EGÉSZEN BIZTOSAN! HISZ MINDANNYIAN
KIVÁLÓ ŐRZŐI VAGYUNK VILÁGUNK EGYEN-
SÚLYÁNAK. NÁSZUNKKAL EGY ÚJABB LÁNCSZEMET
ERŐSÍTÜNK MEG TÁRSADALMUNKBAN, AMI
VIGYÁZZA MERIADÁN TÖKÉLETES BÉKÉJÉT!
ÍGY MEGYEZ, AMIŐTA VILÁG A VILÁG. EZ A
DOLGOK RENDJE!

ÉS AZ IS, HOGY MOST MEGCSÓKOLJ!

HALLOTTAD A'GOTÁM, HOGY MI TÖRTÉNT
TEGNAP? AZ EGYIK BETEG PIZZAMÁBAN
MEGSZÖKÖTT AZ ELMEOSZTÁLYRÓL,
MERT NEM AKART HOZZÁMENNİ A
KISZEMELT MENYASSZONYAHOZ!

NEU

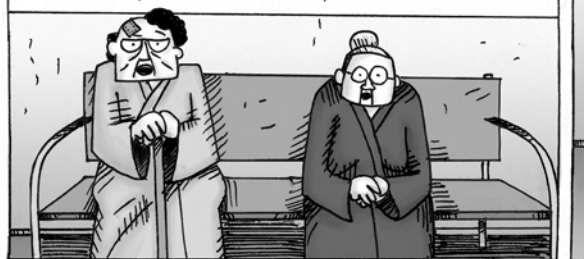

EZEK A MAI FIATALOK! EZEKET CSAK AZ
ÉRZELMEK, MEG A HORMONOK IRÁNYÍTJÁK!
BEZZEG A MI IDŐNKBEN AHHOZ MENTÜNK
HOZZA, AKIT A SZÜLEINK KIVÁLASZTOTAK
NEKÜNK! SEMMI FELELŐTLEN ÉRZELGŐS-
SÉG, MEG VADROMANTIKA!

AZ ÉN FÉRIEM 38 ÉVEL IDŐSEBB
VOLT, MINT ÉN! DANDARTNBORNAGY VOLT,
HADIROKKANT, ÉS EGY KICSIT BÜDÖS IS.
DE A CSALÁD ÉRDEKÉBEN HOZZÁMENTEM,
ÍGY TELJESÍTVE ELSŐDLEGES PROGRAMOZÁ-
SOMAT, MINT CSALÁDZÁRT TISZTELŐ ENGEDEL-
MES LEÁNY. MERT A FUNKCIÓNK A HASZNOSSÁG,
IGAZ-E A'GOTÁM?

N

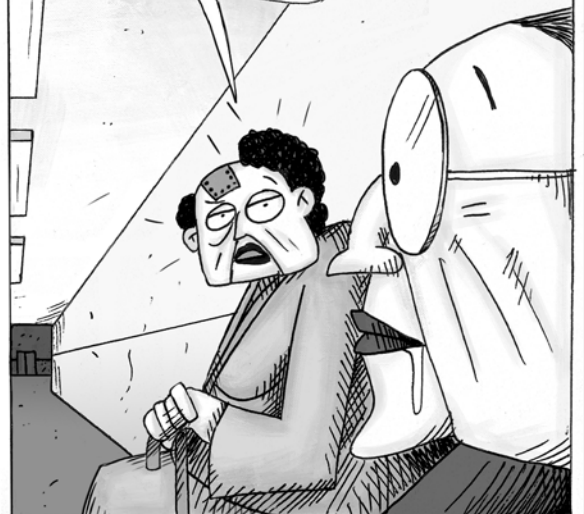

MONDOM, IGAZ-E A'GOTÁM?!

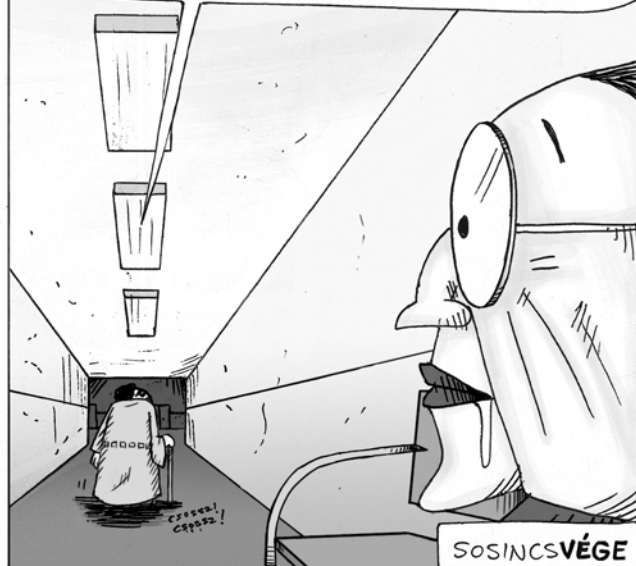
NEUR

JAJJ, NE! MÁR MEGINT LEMERÜLT
BENNE AZ ELEM!

NA, REMÉLEM ÁRULNAK A BÜFÉBEN 3 VOLTOSAT!

SOSINCSVÉGE

